

**ЎЗБЕКИСТОНДА МОЛИЯВИЙ ХИЗМАТЛАР ОММАБОПЛИГИНИ ОШИРИШДА АҲОЛИНИНГ
МОЛИЯВИЙ САВОДХОНЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ МУҲИМ ЖИҲАТЛАРИ**

*Дусмухамедов Ойбек Суратбекович -
Ўзбекистон Миллий университети мустақил тадқиқотчиси*

Аннотация. Ушбу илмий мақолада Ўзбекистон ҳукумати томонидан аҳолининг молиявий саводхонлик даражасини ошириш бўйича қабул қилинаётган меъёрий ҳужжатлар мазмуни ва долзарблиги баён этилган. Мақолада мазкур йўналишда фаолият олиб бораётган хорижий ҳамда маҳаллий олимларнинг илмий ишлари таҳлили берилган. Халқаро молия корпорацияси, Бирлашган миллатлар ташкилоти экспертлари томонидан аҳолининг молиявий саводхонлиги ва молиявий хизматлардан фойдаланиш ҳолати бўйича тадқиқот натижалари таҳлил этилган. Шунингдек, мақолада муаллиф томонидан амалга оширилган Ўзбекистон аҳолиси томонидан банк хизматларидан фойдаланиш ҳолати ва ривожланиш даражаси бўйича мустақил таҳлили баён этилган. Шу билан бир қаторда муаллиф томонидан мамлакатимиз аҳолисининг молиявий саводхонлигини шакллантириш ва унинг амалга ошириш механизмларини яратиш ва унинг самарадорлигини оширишга қаратилган илмий таклиф ва амалий тавсиялар берилган.

Асосий тушунчалар: молиявий саводхонлик, молиявий хизматлар, молиявий саводхонлик мезонлари, давлат дастурлари, Марказий банк, тижорат банклари, молиявий таълим, ислом молияси, молиявий билим ва кўникма.

**ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В
ПОВЫШЕНИИ ДОСТУПНОСТИ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНЕ**

*Дусмухамедов Ойбек Суратбекович -
самостоятельный соискатель
Национального университета Узбекистана*

Аннотация. В данной научной статье описывается содержание и актуальность нормативных документов, принятых Правительством Узбекистана для повышения уровня финансовой грамотности населения. В статье представлен анализ научных работ зарубежных и отечественных ученых, работающих в этой области. Результаты исследования состояния финансовой грамотности и доступа к финансовым услугам проанализировали эксперты Международной финансовой корпорации и ООН. В статье также представлен независимый авторский анализ состояния и уровня развития банковских услуг населением Узбекистана. Кроме того, автором представлены научные предложения и практические рекомендации, направленные на формирование финансовой грамотности населения нашей страны и создание механизмов ее реализации и повышения ее эффективности.

Основные понятия: финансовая грамотность, финансовые услуги, критерии финансовой грамотности, государственные программы, центральный банк, коммерческие банки, финансовое образование, исламские финансы, финансовые знания и навыки.

**IMPORTANT ASPECTS OF INCREASING THE FINANCIAL LITERACY OF THE POPULATION IN
INCREASING THE AVAILABILITY OF FINANCIAL SERVICES IN UZBEKISTAN**

*Dusmukhamedov Oybek Suratbekovich -
Independent researcher National University of Uzbekistan*

Annotation. This scientific article describes the content and relevance of regulatory documents adopted by the Government of Uzbekistan to increase the level of financial literacy of the population. The article presents an analysis of scientific works of foreign and domestic scientists working in this field. The results of the study of the state of financial literacy and access to financial services were analyzed by experts from the International Finance Corporation and the United Nations. The article also presents an independent author's analysis of the state and level of development of banking services by the population of Uzbekistan. In addition, the author presents scientific proposals and practical recommendations aimed at shaping the financial literacy of the population of our country and creating mechanisms for its implementation and increasing its efficiency.

Basic concepts: financial literacy, financial services, financial literacy criteria, government programs, central bank, commercial banks, financial education, Islamic finance, financial knowledge and skills.

Кириш. Халқаро молия корпорацияси томонидан 2020 йилда мамлакатимиз аҳолисининг молиявий салоҳиятини баҳолаш мақсадида амалга оширилган тадқиқот натижаларига кўра мамлакатда молиявий саводхонлик даражаси юқори эмаслигини, катта ёшдаги аҳолининг 23 фоизи базавий молиявий тушунчалар бўйича минимал молиявий билимга эга экан-

лигини кўрсатди [11]. Ушбу кўрсаткич Мустақил давлатлар ҳамдўстлигига аъзо мамлакатларда 30 фоизни ташкил этса, Катта йигирматалик давлатларида ўртача 48 фоизни, Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотига аъзо давлатларда эса ўртача 62 фоизни ташкил этди [6].

Ривожланган мамлакатларда аҳолини аҳолининг молиявий саводхонлик даражасини

оширишнинг назарий жиҳатларини такомиллаштириш ва мазкур йўналишдаги давлат дастурлари самарадорлигини ошириш борасидаги илмий изланишларга устуворлик қаратилган бўлса, бозор иқтисодиёти шаклланаётган ва ривожланаётган мамлакатларда аҳолини молиявий саводхонлиги даражасини ошириш бўйича давлат дастурларини ишлаб чиқиш, уларни амалга ошириш механизмини такомиллаштириш, молиявий саводхонлик дастурларини бозор иқтисодиёти компонентлари билан бойитиш, аҳолининг молиявий саводхонлиги даражасини оширишда молиявий ташкилотлар, жумладан, тижорат банкларининг мавқеини мустақамлашга бағишланган илмий тадқиқотлар янада жадаллашмоқда.

Ўзбекистонда мустақиллик йилларида бозор иқтисодиёти талаблари асосида молия тизими шаклланди ва мунтазам такомиллашиб бормоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев таъкидлаганларидек, “Бир ҳақиқатни аниқ тушуниб олишимиз керак: камбағалликни кискартириш учун биринчи навбатда ишизликни камайтириш керак. Аввало, аҳолини замонавий касб-хунарларга ўқитиш, уларнинг иқтисодий ва молиявий саводхонлигини ошириш, одамларда, айниқса аёлларимизда тадбиркорликка иштиёқни уйғотиш зарур”[1]. Миллий иқтисодиётни модернизациялаш ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш шароитида молия бозорининг амал қилиши, аҳолига кўрсатиладиган молиявий хизматлар ва ишлаб чиқарилаётган молиявий маҳсулотларнинг сифатини такомиллаштиришда аҳолининг молиявий саводхонлик даражасини ошириш борасида чуқур илмий-амалий аҳамиятга эга бўлган тадқиқотларни олиб бориш мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожлантириш ва унинг рақобатбардошлиги даражасини ошириш илмий-амалий аҳамиятга эга ижтимоий-иқтисодий муаммо ҳисобланади.

Ушбу илмий мақола Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралда ПФ-4947-сонли фармони билан қабул қилинган “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 9 январдаги “Ўзбекистон Республикаси Марказий банкнинг фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари чора тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5296-сонли Фармони, 2019 йилнинг 23 июлдаги ПҚ-4400-сонли “Микромолиявий хизматлар оммабоплигини ошириш чора тадбирлари тўғрисидаги”ги Қарори, 2021 йил 13 апрелдаги “Капитал бозорини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6207-сонли Фармони ҳамда 2021 йилнинг март

ойида тасдиқланган “2001-2023 йилларга мўлжалланган Молиявий хизматлар оммабоплигини ошириш миллий Стратегияси” ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда муайян даражада хизмат қилади.

Адабиётлар таҳлили. Иқтисодий адабиётларда ХХ асрнинг 80 йилларидан бошлаб аҳолининг молиявий саводхонлини ошириш муаммосига бағишланган илмий-амалий тадқиқотлар кенг кўламда амалга оширила бошланди. Жумладан, Л.В. Стаховичнинг: “Молиявий саводхонлик – бу инсоннинг таълим масканлари, яъни мактаб, коллеж, олий ўқув юртларида эгаллаган молиявий-иқтисодий билимлари билан бир қаторда, унинг ҳаёти давомида ортирган кўникмаларини ҳам қамраб олади [7].”

Иқтисодчи олим А.В. Вахабов фикрича, молиявий саводхонлик – фуқаронинг молиявий маҳсулотлар ва хизматлар бозорида актив позициясини эгаллаши, жамиятда ўзи ва оила аъзоларининг молиявий фаровонлигини ошириш учун зарур бўлган билим ва кўникмалари йиғиндиси сифатида намоён бўладиган инсоний фазилатдир. Инсон ҳаётининг турли босқичларида етарли даражадаги турмуш фаровонлигига эга бўлиши устун даражада шахс томонидан қабул қилинаётган молиявий қарорларнинг самарадорлигига боғлиқ бўлмоқда. Сўнгги ўн йилликда мамлакат молия бозорида истеъмолчилар секторининг кенгайиши, молиявий маҳсулотларнинг турлари, жумладан уларнинг мураккаблик даражасининг ортиши, аҳоли даромадлари ва ялпи жамғармаларнинг ўсиши аҳолининг қабул қилган молиявий қарорларида шахсий жавобгарликни ортганлигини акс эттиради. Ушбу ҳолат мамлакатнинг узоқ муддатли даврдаги ижтимоий-иқтисодий ривожланиш кўрсаткичларининг барқарорлигини таъминлашда аҳолининг молиявий саводхонлигини оширишга устуворлик қаратиш заруриятини келтириб чиқаради[3].

Қ.Қ.Қуролов таъкидлашча, иқтисодий таълим тизимини такомиллаштириш орқали аҳолининг иқтисодий саводхонлигини ошириш, жумладан, хўжалик юритишда молиявий қарорларни қабул қилишда уларнинг муқобил ечимларидан фойдаланиш имкониятларини кенгайтиради. Олим ўз тадқиқотларида иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иқтисодий таълим йўналишлари, мутахассисликлари кадрларига бўлган талаб ва эҳтиёжларини фақат давлат сектори нуқтаи назаридан баҳолаган[4]. Шу сабабли олинган хулосалар комплекс аҳамият касб этмайди. Фикримизча, иқтисодий таълим бошқа таълим турлари каби жамиятнинг ялпи ижтимоий эҳтиёжлари таркибий қисми ҳисобланиб, жамият аъзоларининг умумий саводхон-

лик даражасини ошириш, ижтимоий-иқтисодий фаоллигини кучайтириш, ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ислохотларни амалга оширишдан кўзланган мақсад ва вазифаларини тўғри англаб етиши, тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш имкониятларини кенгайтиришга салмоқли ҳисса қўшади.

Э. Шадманов ва Н. Хасанхановалар томонидан амалга оширилган тадқиқотлар натижаларига кўра, инсонларнинг молиявий фикрлаши – бу уларнинг ўз молиявий ресурсларини инвестиция қилиш имкониятларини баҳолаши, тегишли молиявий қарорларни қабул қилиш бўйича малака ва хатти-ҳаракатларида ўз аксини топади [5].

Фикримизча, молиявий хатти-ҳаракатлар аҳолининг пул маблағларни қайта тақсимлаш ва инвестиция қилиш билан бевосита боғлиқ бўлган ижтимоий-иқтисодий муносабатлар тизимида ўз аксини топади. Ўз навбатида, аҳолининг молиявий ҳолати истеъмолчиларнинг ижтимоий-иқтисодий фаровонлигининг кўрсаткичларидан бири ҳисобланади.

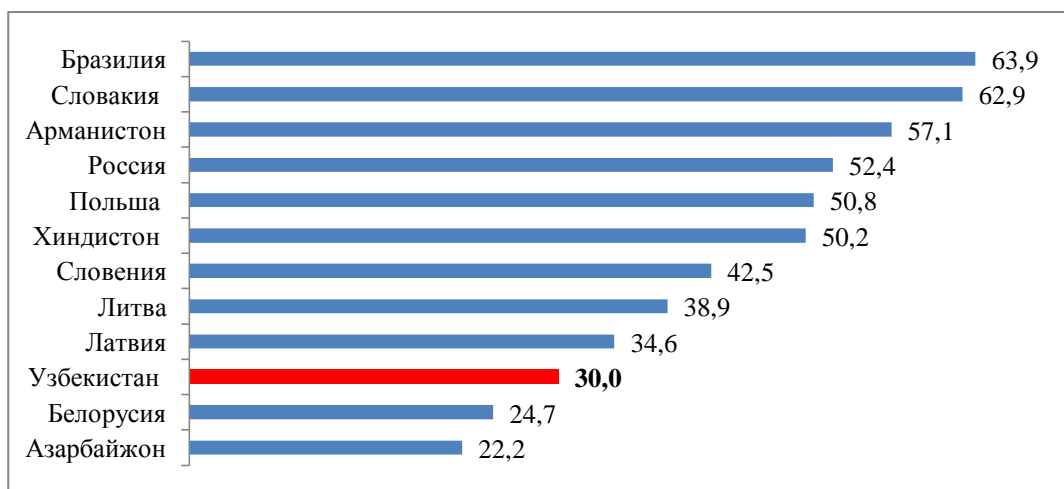
Тадқиқот методологияси. Тадқиқот жараёнида тизимли таҳлил, тарихийлик ва мантикийлик, индукция ва дедукция, анализ ва синтез, қиёсий ва селектив танлаб тадқиқ қилиш, монографик таҳлил ва гуруҳлаш усуллари қўлланилган.

Таҳлил ва натижалар муҳокамаси. Мамлакатимизда аҳолининг молиявий саводхонлиги даражасини ошириш, хонадон хўжаликларининг, жумладан, тадбиркорлик субъектларининг молиявий ресурсларини (яъни даромад ва харажатларини) бошқариш ва уларни режалаш-

тириш жараёнларини такомиллаштиришда молиявий интеграцияни кучайтиришга эътиборни қаратиш мақсадга мувофиқ. Бунда тижорат банклари, кредит ташкилотлари ва суғурта компаниялари томонидан аҳолига тўлов хизматлари, омонат ҳисобварақалари, кредит ва суғурта хизматлари кўрсатилиши шартлари ва қоидаларини кенг оммага етказиш ҳамда уларнинг мазкур йўналишдаги билимини оширишда ҳамкорликдаги фаолиятини назарда тутилади.

Мамлакатимиз молия тизимида тижорат банклари етакчи ўринни эгаллайди. Молия бозорида фаолият юритаётган турли молиявий воситачилар депозит олмайдиган микромолия ташкилотлари ҳисобланади. Ушбу ташкилотлар мамлакатимиз молия бозорининг ривожланишида етарли даражадаги таъсир кучига эга эмас. Жумладан, мамлакатимизда аҳолини қўшимча молиялаштиришнинг ягона платформасини мавжуд эмаслиги туфайли молиявий бозорларнинг ривожланиш даражаси паст ҳисобланади.

Халқаро валюта фонди экспертлари томонидан аҳолининг молиявий хизматлардан фойдаланиш даражаси ва уларнинг молиявий саводхонлиги даражасини белгилашда банк сектори кредитларининг ЯИМдаги улушини ҳисоблаш услугиётидан фойдаланишлари халқаро даражада тан олинган усуллардан бири ҳисобланади. Халқаро экспертлар томонидан амалга оширилган тадқиқотлар натижаларига кўра, мамлакатимизда молиявий воситачилик даражаси ва банк кредитларининг ЯИМдаги улуши паст ҳисобланади (1-расмга қаранг).

1-расм. Бозор иқтисодиёти шаклланаётган ва ривожланаётган айрим мамлакатларда хусусий секторга ажратилган банк кредитларининг 2020 йил 1 январь ҳолатига ЯИМдаги улуши (фоизда) [17]

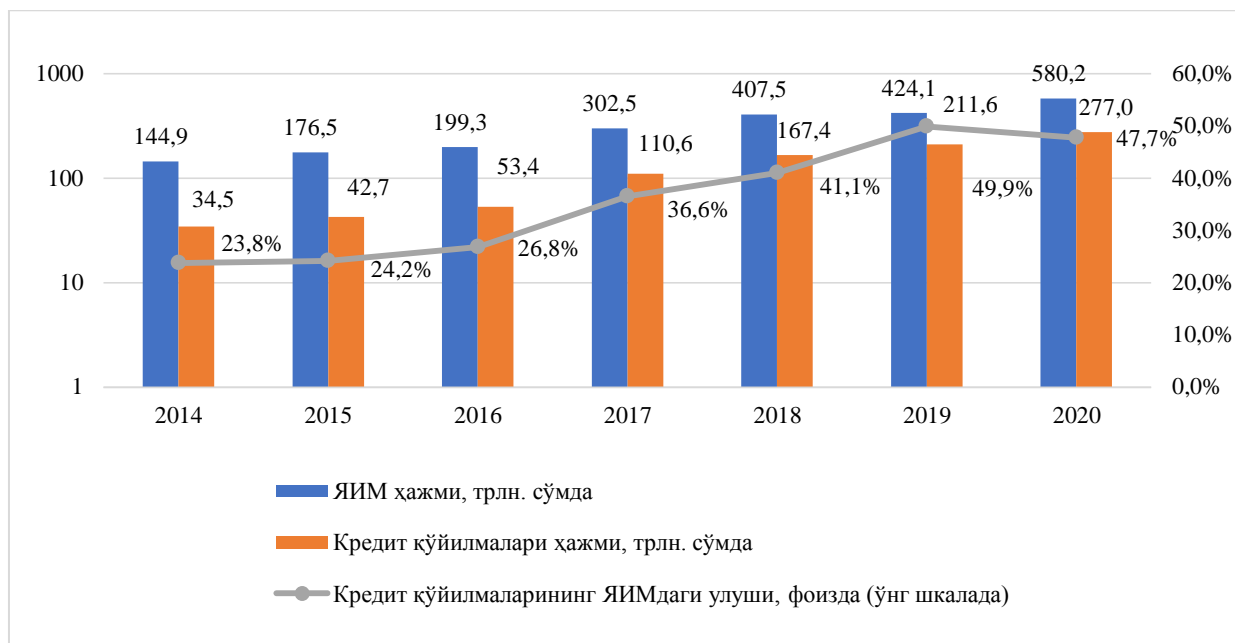
1-расм маълумотлари таҳлили кўрсатишича, 2019 йилда бозор иқтисодиёти шаклланаётган ва ривожланаётган Польша (50,8 %), Словения (42,5%) ва Словакия (62,9%) каби

мамлакатларда хусусий секторга ажратилган банк кредитларининг мамлакат ЯИМдаги улуши бошқа мамлакатлардаги кўрсаткичларга нисбатан юқори бўлиб, ушбу мамлакатларда

МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР

молиявий воситачилик муносабатларининг жадал ривожланаётганлигидан далолат беради. Жумладан, Бразилия (63,9), Россия (52,9) ва Хиндистон (63,9) каби мамлакатларда аҳолининг молиявий саводхонлиги даражасини оширишга қаратилган давлат дастурларининг изчил амалга оширилаётганлигини сабабли, сўнгги йилларда ушбу мамлакатлар гуруҳида ҳам хусусий секторга ажратилаётган банк кредитлари ҳажми сезиларли даражада ортган.

2016-2020 йилларда мамлакатимиз молия ва банк соҳасида амалга оширилган ислохотларда молиявий эркинлаштиришга устуворлик қаратилди. Натижада, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан берилган расмий маълумотларга кўра, 2020 йилда банк сектори кредитларининг ЯИМдаги улуши 47,7 фоизни ташкил этди. Ушбу кўрсаткич 2014 йилга нисбатан қарийб 2 марта ортди (2-расмга қаранг).

2-расм. Ўзбекистонда жами банк кредитларининг ЯИМдаги улуши [8]

Аҳоли ва юридик шахсларнинг банклардаги депозитлари ҳажмининг умумий банк мажбуриятларидаги улуши таҳлили шуни кўрсатадики, 2016-2020 йилларда депозит маблағларининг банкларнинг асосий маблағлар сифатидаги аҳамияти пасайди. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки экспертлари томонидан билдирилган фикрларга кўра, тижорат банкларининг кредитлари ҳажмининг ортиши таҳлил этилаёт-

ган даврда тўғридан-тўғри давлат маблағлари ва қисман халқаро кредит линияларидан қарз олиниши ҳисобига эришилди. Натижада, ушбу даврда тижорат банкларининг умумий мажбуриятларида олинган қарз маблағлари улуши 36 фоиздан 49 фоизга ошди, умумий мажбуриятлардаги депозитларнинг улуши эса 50 фоиздан 37 фоизга қисқарди (1-жадвалга қаранг).

1-жадвал

Тижорат банкларининг жамланма баланси (трлн. сўмда) [8]

Кўрсаткичлар номи	2016 й.	Улуши, %да	2017 й.	Улуши, %да	2018 й.	Улуши, %да	2019 й.	Улуши, %да	2020 й.	Улуши, %да
Мажбуриятлар	75,1		146,0		187,7		221,7		307,8	
Жумладан:										
Депозитлар	37,2	50	59,6	41	70,0	37	91,0	41	114,8	37
Олинган кредитлар ва лизинг	26,8	36	72,8	50	104,4	56	105,3	48	151,7	49

Таҳлил натижаларига кўра, 2020 йилда аҳоли ва юридик шахсларнинг банклардаги депозитлари ҳажми 2016 йилга нисбатан 3,1 баробарга, жумладан, банклар томонидан олинган кредит ва лизинг маҳсулотлари ҳажми 5,7 баро-

барга ортган. Ушбу ҳолат мамлакат тижорат банкларининг аҳоли ва юридик шахслардан жалб этилган депозитлар ҳисобига кредит бериш қобилиятини сусайтиради.

МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР

3-расм. 2016-2020 йилларда тижорат банкларидаги жами депозитлар қолдиғи динамикаси [15]

3-расм маълумотлари таҳлили кўрсататишича, мамлакатимизда тижорат банкларининг жами депозитлар қолдиғида жисмоний шахсларнинг банкка нисбатан ишонч даражасининг пастлигини кўриш мумкин. 2016 йилда банк-

лардаги жами депозит қолдиғида жисмоний шахсларнинг депозит қолдиғидаги улуши 23%ни ташкил этган бўлса, 2020 йилга келиб, ушбу кўрсаткич фақатгина 0,9%га ортган.

4-расм. 2016-2020 йилларда тижорат банкларининг кредит қолдиқлари [15]

2016-2020 йиллар давомида тижорат банклари томонидан миллий валютада берилган кредитлар қолдиғи 4.6 баробарга ошган, жумладан жисмоний шахсларга берилган кредитлар қолдиғи эса 5.9 баробарга ошганлигини кўриш мумкин (4-расмга қаранг). 2016 йилда жами кредитлар қолдиғида жисмоний шахсларга берилган кредитлар улуши 31 %ни ташкил этган бўлса 2020 йилга бориб мазкур кўрсаткич 40 %га етган. Ўз навбатида шунини таъкидлаш лозимки, аҳолининг молиявий саводхонлиги даражасини ошириш уларнинг ўсиб бораётган кредит қарздорлигини самарали бошқаришда ва муддати ўтган кредит қарздорлиги даражасини камайтиришда муҳим роль ўйнайди.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан берилган расмий маълумотларга кўра, 2021 йил 1 январь ҳолатига аҳоли томони-

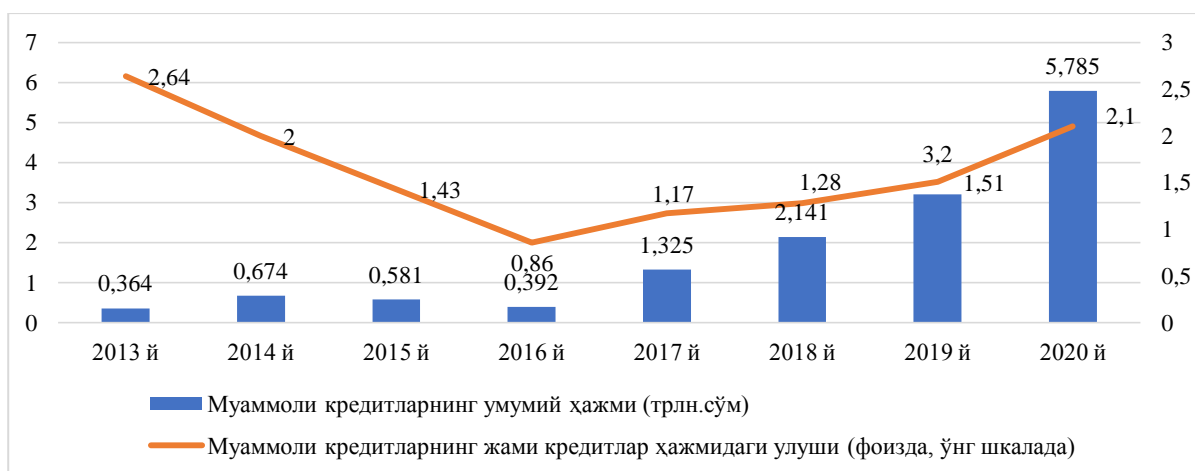
дан миллий валютада тижорат банкларига қўйилган жами омонатларнинг 50,0 фоизи, чет эл валютасида эса 57,0 фоизи бир йилдан кўпроқ муддатга қўйилган. Жумладан, аҳоли омонатларининг жами банк депозитларидаги (юридик ва жисмоний шахслар) улуши 24,0 фоизни ташкил этиши ва мазкур маблағларнинг 53,0 фоизигина бир йилдан ортиқ муддатга қўйилганлиги банкларнинг кредит бериш қобилиятида, Жумладан, узоқ муддатли кредитлашдаги жиддий чекловлар мажудлиги каби тегишли муаммоларни намён қилди. Аҳолининг молиявий саводхонлигини, жумладан, уларнинг тижорат банкларига бўлган ишончининг ортиши банкларнинг депозит базасини аҳоли маблағлари ҳисобига кенгайтириш ва кредитлаш имкониятини оширишда зарурий шарт-шароитларни яратилишида муҳим ўрин тутади.

Жисмоний шахсларнинг тижорат банкларидаги депозит қолдиғи таркиби
(01.01.2021 й. ҳолатига, млрд сўмда) [15]

Депозит турлари	Миллий валютадаги депозитлар қолдиғи (турлари ва муддатлари бўйича)	Улуши %да	Хорижий валютадаги депозитлар қолдиғи (турлари ва муддатлари бўйича)	Улуши %да	Жами	Улуши %да
Жами	17 019,2	100%	10 384,4	100%	27 403,6	100%
Талаб қилиб олингунча	6 130,3	36%	3 167,0	31%	9 297,3	34%
Жамғарма	3 025,6	18%	243,6	2%	3269,2	12%
жумладан, 1 йилдан юқори	2 242,8	13%	212,5	2%	2455,3	9%
Муддатли	7 863,3	46%	6 973,8	67%	14837,1	54%
жумладан, 1 йилдан юқори	6 373,8	37%	5 730,8	55%	12 104,6	44%

2013-2020 йилларда тижорат банкларида муаммоли кредитлар ҳажми қарийб 0,4 трлн. сўмдан 5,8 трлн сўмга ортди. Жумладан, 2017 йилдан кейинги даврда мамлакатимиз иқтисодиётида амалга оширилган иқтисодиётни либераллаштиришга қаратилган ислохотлар даврида муаммоли кредитлар ҳажми кескин ортди.

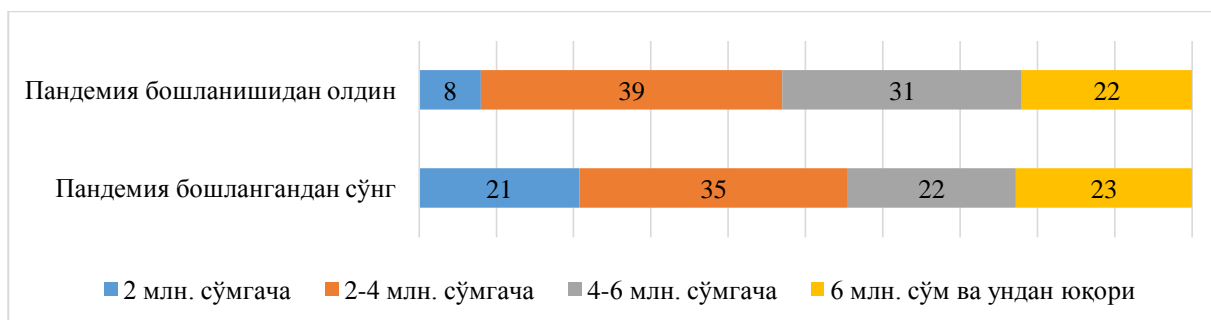
Жумладан короновирус пандемияси мамлакатимиз аҳоли ва тадбиркорлари учун стресс синовига айланди. Натижада, 2021 йил 1 январь ҳолатига 5,8 трлн.сўмни ташкил этди (5-расмга қаранг). Муаммоли кредитларни бартараф этиш учун уларнинг келиб чиқиш сабабларини таҳлил этиш муҳим ҳисобланади.

5-расм. 2013-2020 йилларда банк тизимида муаммоли кредитлар ҳажмининг ортиш динамикаси[15]

Коронавирус пандемияси жаҳонда жами норасмий секторда банд бўлган 2 млрд. (жаҳондаги жами бандларнинг 62 фоизи, жумладан, кам даромадли мамлакатларда 90 фоиз, ўрта даромадли мамлакатларда 67 фоиз ва ривожланган мамлакатларда 18 фоиз) аҳолининг ишсиз бўлиб қолишига олиб келди[9]. Бу эса яна

бир маротаба дунё аҳолисининг молиявий саводхонлигини ошириш масаласи пандемия даврида долзарб масалага айланди. Коронавирус пандемияси шароитида Ўзбекистонда ҳам аҳолининг молиявий саводхонлигини ошириш ҳаётий муҳим вазифа эканлигини исботлади.

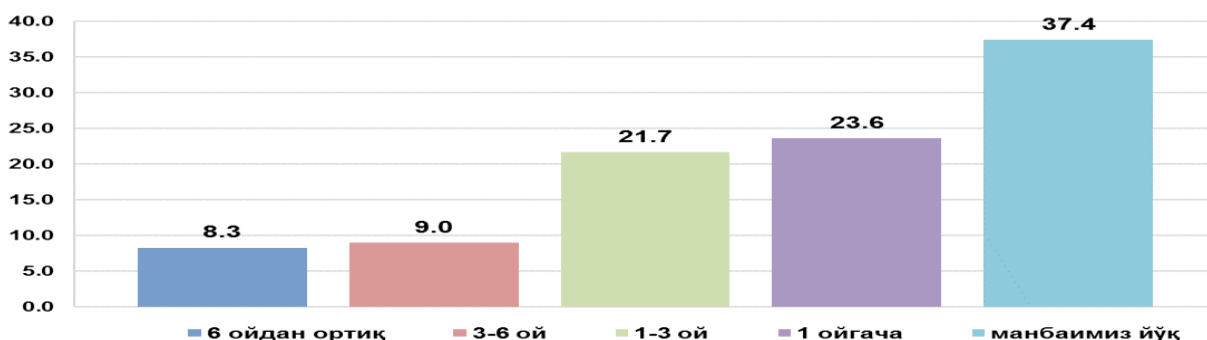

6-расм. Хонадон ҳужаликларининг даромад даражаси бўйича таснифланиши [10]

Ўзбекистон Республикаси Марказий банк томонидан 2020 йилнинг II чорак якунлари бўйича хонадон хўжалиklarининг даромадлари ва харажатлари, уларнинг таркиби, коронавирус пандемияси ва инфляциянинг турмуш даражасига таъсири ўрганилди [11]. Таҳлиллар хонадон хўжалиklари даромадлари ва харажатлари бўйича сўров (УДХС) натижалари ҳамда ҳудудлар кесимидаги истеъмол нархлари индекси (ИНИ) [16] маълумотлари асосида амалга оширилди. Респондентларнинг 21 фоизда оилавий ўртача ойлик даромад 2 млн. сўмгача бўлиб, ушбу гуруҳ улуши I чоракка (8 фоиз) нисбатан сезиларли даражада ўсган (21 фоиз). II чоракдаги сўровда мазкур кам даромадли гуруҳ улушининг сезиларли ўсиши карантин чекловлари таъсирида норасмий сектор ва хизматлар соҳасида иш жойларининг қисқариши ҳисобига аҳоли даромадларининг камайганлиги билан изоҳланади (6-расмга қаранг). Амалга оширилган сўровнома-лар натижаларига кўра, пандемия сабабли 56

фоиз уй хўжалиklarининг оилавий даромадлари камайган бўлса, 15 фоизи даромадсиз қолган.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан 2020 йил якунлари бўйича берган маълумотида кўра, аҳолининг турли даромадга эга бўлган гуруҳларида шахсий ёки оилавий жамғармаларининг кескин камайиши, айримларида эса ўзгаришсиз қолганлиги қайд этилган. Таҳлиллар кўрсатишича, коронавирус инқирози аҳолининг кам даромадли гуруҳларида шахсий ёки оилавий даромаднинг салмоқли қисмини йўқотганлиги аниқланди. Жумладан, 3 млн. сўмгача оилавий даромадга эга респондентларнинг 50 фоизи жамғармалари камайганлигини таъкидлаган бўлса, аксинча, юқори даромадга эга респондентлар таркибида жамғармалар камайишини қайд этганлар улуши 35 фоизни ташкил этди. Фақатгина аҳолининг юқори даромадли қисмида шахсий ёки оилавий жамғармаларнинг кўпайиши ҳолати аниқланган [13].

7-расм. Аҳолининг шахсий ёки оилавий жамғармасининг даромадсиз қолган пайтда харажатларни қоплаш учун етарлилик муддати [13]

Ўтказилган сўровнома натижаларига кўра, жорий даромад олиш манбаларида узилиш бўлган ёки меҳнат фаолиятини тўхтатган тақдирда ўртача яшаш учун жамғармалар 1 ойгача етади деб жавоб берган респондентлар улуши – 23,6 фоизни, 1-3 ойгача – 21,7 фоизни ва 3-6 ойгача – 9 фоизни ташкил этди. Шунингдек, респондентларнинг атиги 8,3 фоизи ўртача яшаш учун 6 ойдан ортиқ муддатга етарли жамғармага эга эканлигини таъкидлаган бўлса, 37,4 фоизи даромад олиш манбаларида узилиш бўлган ёки меҳнат фаолиятини тўхтатганда яшаш учун манбалари мавжуд эмаслигини таъкидлашган (7- расм).

Бозор иқтисодиёти ривожланган мамлакатлар амалиётида аҳолининг жорий даромад олиш манбаларида узилиш бўлган ёки меҳнат фаолиятини тўхтатган тақдирда икки йил муддатда ўртача яшаш учун етарли бўлган шахсий ёки оилавий жамғармага эга ҳисобланиб, мамлакатимиз аҳолисининг узоқ муддатли жамғармаларни шакллантиришида уларнинг молиявий саводхонлик даражаси муҳим аҳамиятга эга.

Шунингдек, Жаҳон амалиёти таҳлили кўрсатишича, аҳоли даромадиган келиб чиқиб, қарз олиш тажрибаси, яъни қуйи даромадли аҳоли харажатлари таркибида кредит тўловининг улуши 10 фоиздан, ўрта даромадли аҳоли гуруҳларида эса ушбу кўрсаткич 20 фоиздан ошмаслиги керак.

Шунингдек, мамлакатимизда аҳолига молиявий хизматлар кўрсатиш оммабоплигини оширишга қаратилган чора-тадбирларга устуворлик қаратилиши натижасида, банк хизматларини масофдан туриб кўрсатиш сўнгги йилларда кескин ортди. Жумладан, масофавий банк хизматларидан фойдаланувчи жисмоний шахслар сони 2020 йилда 2016 йилга нисбатан 7,2 марта ортди (8-расмга қаранг). Ушбу ҳолат аҳолига банк хизматларидан фойдаланишда он-лайн тўловларни амалга ошириш, он-лайн микроқарз олиш, он-лайн омонат ва шу каби қатор “Он-лайн банк хизматлари” доирасида интерфаол молиявий маҳсулотлар тақдим этилгани истеъмолчиларга кенг қулайликлар яратганлиги билан тавсифланади.

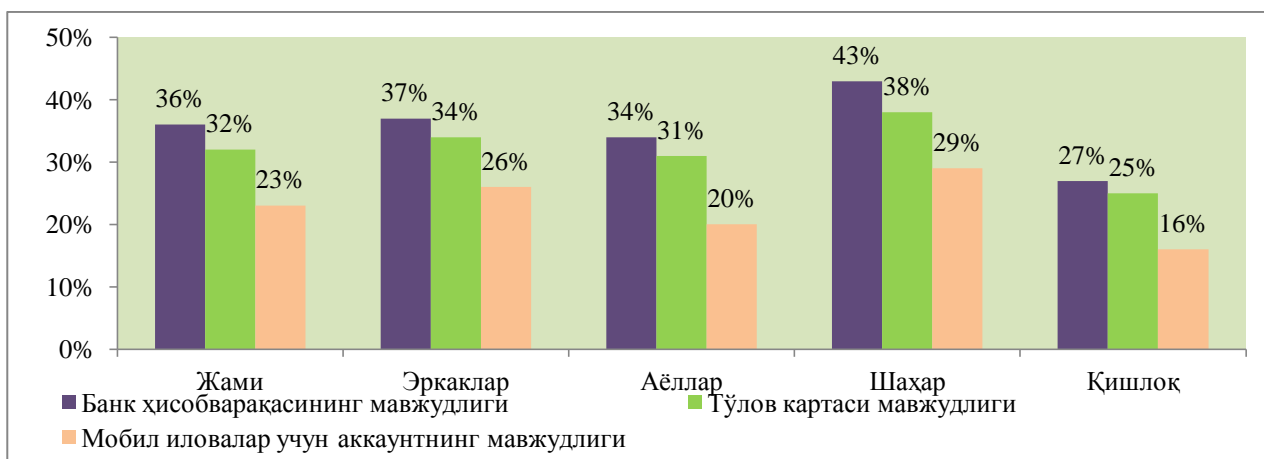
МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР

8-расм. Ўзбекистон Республикасида банк ҳисобварақларига масофадан хизмат кўрсатиш тизимларидан фойдаланувчилар сони, минг бирликда [15]

Юқорида келтирилган маълумотларга таянган ҳолда айтиш мумкинки, мамлакатимизда аҳолига кўрсатиладиган молиявий хизматларнинг аксарияти тижорат банклари томонидан тақдим этилади. Халқаро молия корпорацияси томонидан 2020 йилда мамлакатимиз аҳолисининг молиявий салоҳиятини баҳолаш мақсадида амалга оширилган тадқиқот натижаларига кўра[11], тадқиқот доирасида ташкил этилган сўровномада иштирок этган фуқароларнинг 36 фоизининг молиявий хизмат кўрсатувчи ташкилотларда ўз ҳисоб рақамлари мавжудлиги аниқланган (8-расмга қаранг). Жаҳон банкининг мамлакатларнинг даромад даражаси бўйича гуруҳланиши услубиётига асосан, қуйи

ўрта даражадаги даромадга эга бўлган бошқа мамлакатлар ўртасида Ўзбекистон молия соҳаси оммабоплиги нуқтаи назаридан ўрта даражадаги ривожланиш кўрсаткичига эга ҳисобланади. Аммо фуқароларда банк ҳисобварақларининг мавжудлиги кўрсаткичи бўйича Ўзбекистоннинг ўртача кўрсаткичи Европа Иттифоқи ва бошқа Марказий Осиё мамлакатларидан орта қолмоқда. Глобал Findex рейтинг маълумотларига кўра, сўнгги ўн йилда Ўзбекистон молиявий оммабоплик бўйича 14 фоизлик ўсишга эришган бўлиб, ушбу кўрсаткич 2011 йилда 23,0 фоизни ташкил этган бўлса, 2017 йилда – 37,0 фоизга тенг бўлди[8].

9-расм. Ўзбекистон аҳолисининг жорий ҳисобварақларнинг мавжудлиги ҳолати (шумладан тўлов карталари, мобил тўлов иловалари хизматлари) [11]

Шунингдек, 2020 йилда мамлакатимизда аҳолининг молиявий компетентлик даражасини баҳолаш мақсадида ўтказилган тадқиқот натижаларига кўра, сўровномада қатнашган респондентларнинг 32,0 фоизи дебет, кредит ёки иш ҳақи карталаридан (Нуро, UZCard ва бошқалар), 23,0 фоизи эса Click ёки PayMe каби тўлов иловаларидан фойдаланишларини маълум қилганлар. Мамлакатимиз аҳолисининг тўлов карталардан фойдаланиши бўйича маълумотлар таҳ-

лилига кўра, аксарият ҳолатларда фуқаролар ставкаси 25,0 фоиз бўлган UZCard тўлов картасидан фойдаланишади, кейинги ўринда эса ставкаси 6,0 фоизлик Нуро картаси туради[11].

Ўтказилган сўровнома натижаларига кўра, мамлакатимиз қишлоқ ва шаҳар ҳудудлари аҳолисининг молиявий саводхонлик даражаси, шумладан, молиявий хизматлардан фойдаланиш ҳолати ўртасида сезиларли даражада тафовутлар мавжудлиги аниқланди. Шумладан, ша-

МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР

ҳар аҳолисининг 43,0 фоизи тижорат банкларида шахсий ҳисоб рақамларига эга бўлишса, ушбу кўрсаткич қишлоқ аҳолисида 27,0 фоизга тенг ҳисобланади.

Таҳлиллар кўрсатишича, мамлакатимиз аҳолисининг 22,0 фоизи ўз норасмий жамғармаларига (масалан, ўз молиявий маблағларини уйда сақлаш) эга бўлиб, сўровномада иштирок эт-

ган резондентларнинг 3,0 фоизигини молиявий хизмат кўрсатувчи ташкилотларда ўз жамғармаларини шакллантиришган. Шунингдек, жамғармаларни норасмий ташкилотларда сақлаш кўрсаткичи 4,8 фоиз, оила ва дўстлар билан жамғариш 6,0 фоиз ва мол-мулк сотиб олиш 5,0 фоизни ташкил этган (10-расмга қаранг).

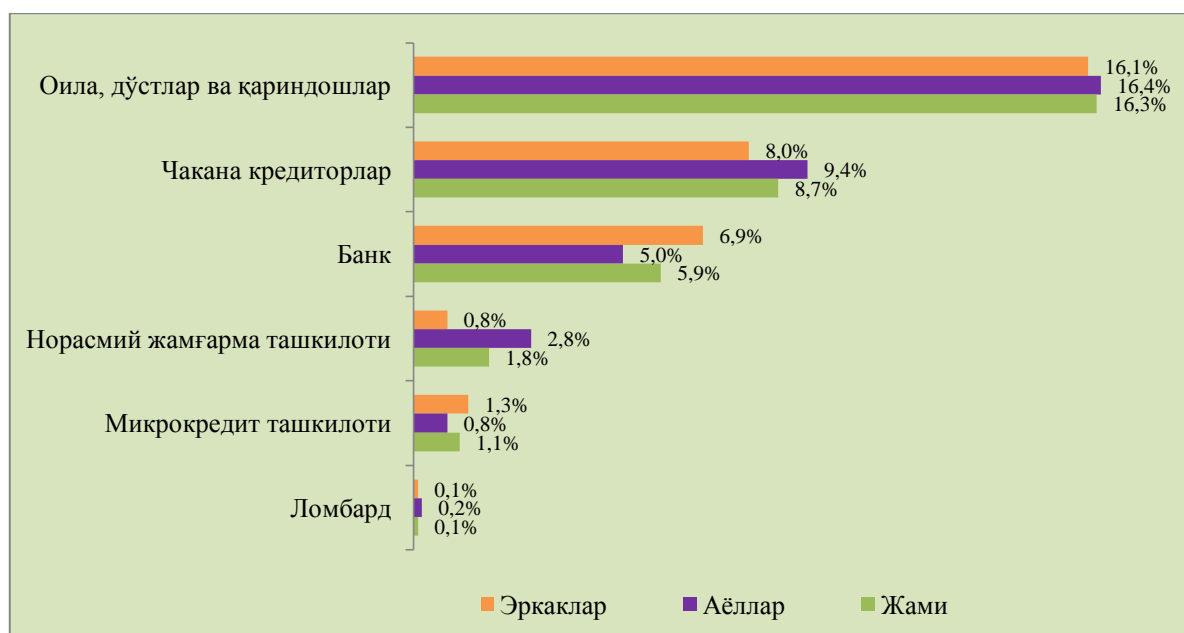
10-расм. Ўзбекистонда аҳолининг сўнгги 12 ойдаги жамғариш усуллари (фоизда, 2020 й.)[11]

Тадқиқот натижаларига кўра, мамлакатимиз аҳолисининг жамғариш ёки ўз даромадларининг маълум бир қисмини тежашининг сабаблари қуйидагилардан иборат бўлди:

- ўз соғлиғини тиклаш ва мустаҳкамлаш учун жамғариш (14 фоиз);
- келажакда кутилмаган ҳолатлар юз бериши (11 фоиз);
- ўз бизнесини ташкил этиш, юритиш ва ривожлантиришга (3 фоиз);

- меҳнат лаёқатига эга бўлмаган ва кекса ёшдаги оила аъзоларининг харажатларини қоплаш (2,5 фоиз).

Жамғариш сабаблари аҳолининг ёш гуруҳлари, жинси ва яшаш жойи нуқтаи назаридан жуда мосдир. Шунингдек, юқори даромадга эга бўлган аҳоли қатламларида ўз жамғармаларини шакллантириш учун маблағ кўпроқ бўлиб, улар биринчи навбатда келажакдаги кутилмаган ҳолатлар ва таълим хизматларидан фойдаланиш учун пул жамлаб қўйишлари аниқланди.

11-расм. Ўзбекистонда аҳолининг қарз олиш табиати билан боғлиқ кўрсаткичлар ҳолати (фоизда, 2020 й.)[12]

Тадқиқот доирасида ўтказилган сўровнома натижаларига кўра, респондентларнинг 7,0 фоизгина қисми қарз маблағларини олиш учун банк кредитлари ёки микрокредит ташкилотлар қарзлари каби фақат расмий кредит ташкилотларини танлашларини айтиб ўтишган. Таҳлиллар кўрсатишича, аҳолининг расмий кредит ташкилотларидан қарз олмасликларининг сабаби қуйидагилардан иборат: юқори фоиз ставкалари (14 фоиз), муайян талабларга жавоб бермагани сабабли кредит олиш имконияти мавжуд эмаслиги (10 фоиз), тизимга нисбатан ишонч йўқлиги (4 фоиз). Шунингдек, сўровномада иштирок этган респондентларнинг 16,3 фоиз улуши оила, дўст ва қариндошларидан қарз олишни афзал кўрган (11-расмга қаранг). Ушбу ҳолат мамлакатимиз аҳолисининг молиявий саводхонлигини оширишда расмий кредит ташкилотлари тўғрисидаги маълумотлар билан таништириш ва уларга бўлган ишончини ошириш заруриятини уйғотади.

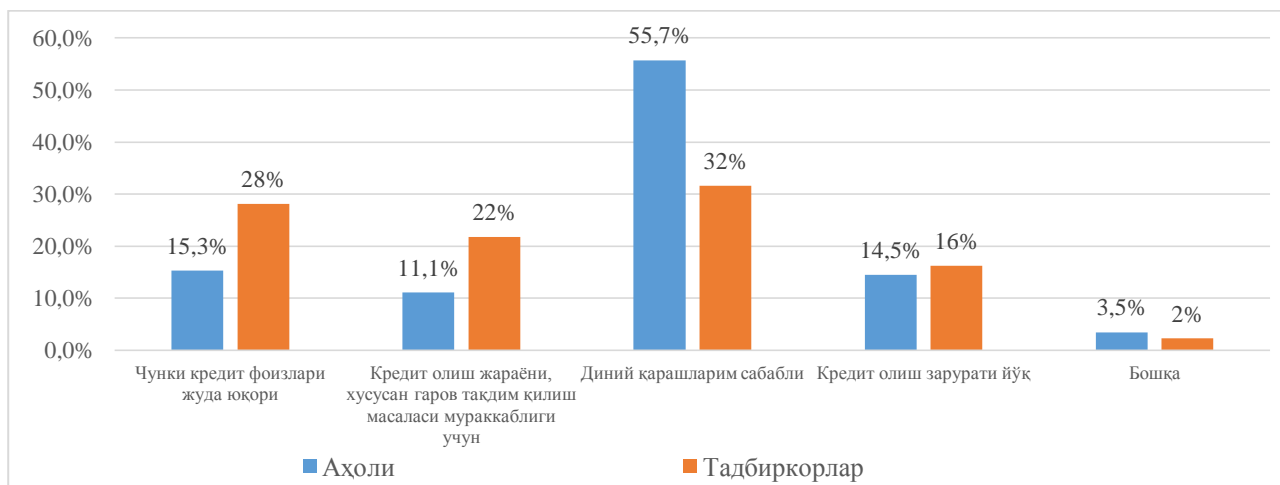
Аҳолининг молиявий хизматлардан фойдаланиш даражасини оширишда ислом молиявий хизматлар бўйича билимини ошириш муҳим ўрин эгаллайди. 2020 йилда Бирлашган

Миллатлар Ташкилоти Тараққиёт Дастурининг “Ўзбекистонда барқарор ривожланишни молиялаштириш” лойиҳаси доирасида 2235 та тадбиркорлар, 4938 та аҳоли ва 27 та тижорат банклари ўртасида “Ислом молия маҳсулотларини Ўзбекистонда татбиқ қилиш ва қўллаш” мавзусида тадқиқот ўтказилган [12].

Тадқиқотнинг йўналишларидан бири сифатида респондентлар ўртасида сўровнома ўтказиш орқали “Молия муассасаларидан маблағ жалб қилиш имкониятлари” ўрганилган.

Сўровнома ўтказиш жараёнида бизнес вакиллари ҳамда аҳолидан банк кредитлари олганликлари ҳақида сўралганда, 40 фоиз тадбиркор, ва 32 фоиз аҳоли расмий банк-молия муассасаларидан кредитлар олишганлигини тасдиқлашди.

Сўровномада иштирок этган бизнес вакиллари 60 фоизи, ҳамда жисмоний шахсларнинг 68 фоизи кредитлардан фойдаланмасликларини айтишган. Бизнес вакиллари ҳамда жисмоний шахслар учун энг асосий муаммо анъанавий кредитларнинг ислом дини талабларига мос эмаслиги бўлган.

12-расм. Расмий банк-молия муассасалари кредитларидан фойдаланмаслик сабаблари [12]

Жумладан, бизнес вакиллари 38%, ҳамда жисмоний шахсларнинг 56% диний қарашлари сабабли анъанавий кредитлардан фойдаланмасликларини айтишган. Кредитлардан фойдаланмасликнинг бошқа сабаблари сифатида фоиз даражасининг юқорилиги, мураккаб талабларнинг мавжудлиги, ҳамда кредитлардан фойдаланиш зарурати йўқлиги кўрсатилган (12-расмга қаранг). Юқоридагиларга асосан аҳоли ва тадбиркорларнинг ислом молияси йўналишида билим, кўникма ва малакаларини ошириш, жумладан илмий-оммабоп мақола ва китоблар тайёрлаш ва чоп этиш, тижорат банкларида босқичма-босқич ислом тамойиллари асосида банк маҳсулотларини ишлаб чиқиш ва хизмат кўрсатиш, ОАВларида шу мавзуда махсус

эшиттириш ва кўрсатувларни ташкил қилиш муҳим ҳисобланади. Ҳозирда Ўзбекистон республикасида фаолият юритаётган 7 та тижорат банкида ислом молияси бўйича банк хизматларини кўрсатиш ишлари бошланган ва келажакда тез суръатлар билан ривожланиши кутилмоқда. Ўз навбатида мамлакатимиз Президенти Ш.М. Мирзиёев ўз нутқларида «Мамлакатимизда Ислом молиявий хизматларини жорий этиш бўйича ҳуқуқий базани яратиш вақт-соати етиб келди. Бу борада Ислом тараққиёт банки ва бошқа халқаро молия ташкилотлари экспертлари жалб этилади» деб таъкидладилар [2]. Бу эса ҳозирда мамлакатимиз молия ташкилотлари томонидан ислом тамойиллари асосида молиявий маҳсулотларни ишлаб чиқиш ва хизматлар кўр-

сатишни ташкиллаштириш, аҳолини молия бозорга кенг жалб этиш ва мамлакатмизда тадбиркорликни янада ривожлантиришда муҳим воситалардан бири эканлигини англатади.

Хулоса ва таклифлар. Мамлакатимизда юқорида таъкидлаб ўтилган муаммоларни бартараф этишда аҳолининг молиявий саводхонлик даражасини ошириш муҳим аҳамият касб этади. Аҳолининг молиявий саводхонлик даражасини ошириш аҳолининг молиявий хизматлардан фойдаланиш ҳажмини оширишда ҳамда молиявий ресурсларни самарали тақсимланишида молия бозорга ижобий таъсир этади.

Ўзбекистонда аҳолининг молиявий саводхонлигини оширишнинг долзарблигини эътиборга олган ҳолда мамлакатимизда кўйидагиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

- таълим тизими орқали, жумладан, мактаблар, академик лицей, касб-ҳунар колледжлари ва олий ўқув юртларида молиявий билим беришга қаратилган фан дастурларини ишлаб чиқиш ва уларни мунтазам ўқитиб бориш;

- аҳолининг ижтимоий жиҳатдан муҳтож қатламлари учун интенсив, ихтисослаштирилган молиявий саводхонлик дастури асосида молиявий ресурсларни бошқариш, оила, жумладан, шахсий даромад ва харажатларни режалаштириш бўйича ўқув курслари ташкил этиш;

- “edutainment” (қизиқарли тарзда ўқитиш) технологияси асосида молиявий таълим беришни йўлга қўйиш орқали аҳоли фундаментал молиявий билимларини шакллантириш;

- муаммоли кредитлари мавжуд бўлган фуқаролар ва тадбиркорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, молиявий низолар вужудга келган вазиятда истеъмолчилар ҳуқуқларини кучли ҳимоясини таъминлаш мақсадида молиявий омбудсман лавозимини жорий этиш ва низоли ҳолатларни ижобий бартараф этиш чораларини кўриш;

- манфаатдор давлат ва нодавлат ташкилотлари масъул ходимларидан иборат хотин-қизларнинг молиявий саводхонлигини ошириш бўйича ишчи гуруҳини (taskforce committe) ташкил этиш;

- аҳолининг молиявий саводхонлиги даражасини ошириш бўйича он-лайн платформа ишлаб чиқиш ва уни тарқатиш;

- ўқувчиларнинг таълим ютуқларини баҳолаш халқаро дастури (PISA)нинг навбатдаги босқичида Ўзбекистонда ёшларнинг молиявий саводхонлигини баҳолаш йўналишларини киритиш;

- аҳолининг молиявий маҳсулотлар ва хизматлар, молия бозори ва унинг таркибий компонентлари тўғрисидаги билим ва малакавий кўникмаларини шакллантириш;

- молиявий хизматлар ва маҳсулотларни сотиб олишда тузиладиган хўжалик шартномаларнинг моҳиятини англаши, уларда қўлланиладиган иқтисодий терминологияларни тушуниши ва ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича аҳоли ўртасида тарғибот ишларини амалга ошириш;

- хонадон хўжаликлари, оилалар ва шахсларга ўз бюджетларини шакллантириш, режалаштиришга оид билим ва кўникмаларни мунтазам бериб боришнинг универсал усулларини ишлаб чиқиш ва амалиётга татбиқ этиш;

- молиявий ташкилотлар билан содир бўладиган мунозарали ҳолатлар вужудга келганда фуқароларни ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилишлари борасидаги молиявий хулқини шакллантириш;

- молиявий ташкилотлар қошида “Мижозларнинг молиявий саводхонлигини ошириш марказлари”ни ташкил этиш;

- ислом молияси йўналишида билим, кўникма ва малакаларини ошириш, жумладан илмий-оммабоп мақола ва китоблар тайёрлаш ва чоп этиш, тижорат банкларида босқичма-босқич ислом тамоиллари асосида банк маҳсулотларини ишлаб чиқиш ва хизмат кўрсатиш, ОАВларида шу мавзуда махсус эшиттириш ва кўрсатувларни ташкил қилиш;

- аҳолининг турли ижтимоий гуруҳлари учун мўлжалланган молиявий саводхонлик дастурлари ва унинг таркибий компонентларини такомиллаштириш бўйича турли информацион ва таълим дастурларини ишлаб чиқилиши ва уларни аҳолининг турли қатламлари учун етказиб бориш ва бошқалар.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Мирзиёев Ш. М. Миллий тикланишдан - миллий юксалиш сари. - Тошкент: «Ўзбекистон» НМИУ, 2020. - 456 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий мажлисга Мурожаатномаси. 29.12.2020. www.president.uz
3. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma/ A.V.Vaxabov, Sh.A.Tashmatov, N.X.Xaydarov, A.V.Vaxabov.- Toshkent: Baktria Press. 2013. 288b.
4. Қуролов Қ.Қ. Бозор муносабатлари шароитида иқтисодий таълим тизимининг такомиллашуви қонуниятлари. Иқт.ф.д. ...дисс. автореф. -Т.: ТДИУ, 2016
5. Шадманов Э., Хасанханова Н. Теоретические основы экономического мышления. Монография. “LAP LAMBERT Academic Publishing RU”-2020. 64 с.
6. The publication of OECD “Levels of financial literacy in Eurasia”, OECD (2018), 15p.
7. Стахович Л.В. К вопросу о финансовой грамотности населения. <http://ecsocman.hse.ru/text/33372918/>
8. Ahunov, M. 2018. Financial Inclusion, Regulation, and Literacy in Uzbekistan. ADBI Working Paper 858. Tokyo: Asian Development Bank Institute ҳамда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки <https://www.chu.uz>; [маълумотлари асосида тузилган](#)

9. Кризис Covid-19 и неформальная экономика: Срочные меры реагирования и политические вызовы. – Отраслевая справка МОТ. Май 2020 г.

10. Аҳоли турмуш даражаси ва инфляция. Ахборот-таҳлилий маълумот. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки. – Т. 2020 й. ҳамда Марказий банк асосий ставкасини кўриб чиқиш бўйича Пул-кредит сиёсати таҳлили. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки. – Т. 2020 йил 23 июль.

11. “Повышение финансовой компетентности и финансовой доступности в Узбекистане”. Оценка со стороны спроса Узбекистан, июнь 2020г. МФК 2020 г. Стр. 88.

12. Ислом молия маҳсулотларини Ўзбекистонда татбиқ қилиш ва қўллаш” юзасидан таҳлилий ҳисобот Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Тараққиёт Дастурининг “Ўзбекистонда барқарор ривожланишни молиялаштириш” лойиҳаси доирасида тайёрланди. UNDP, 2020. 61 б.

13. Аҳолининг истеъмол кайфияти шарҳи, 2020 йил IV чорак. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки Тошкент 2021.

14. “2001-2023 йилларга мўлжалланган Молиявий хизматлар оммабоплигини ошириш миллий Стратегияси”, Молиявий хизматлар оммабоплигини ошириш миллий стратегиясини ишлаб чиқиш ва келгусида амалга ошириш бўйича мувофиқлаштирувчи кенгаш томонидан тасдиқланган. Тошкент, март 2021 й.

15. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг Статистик бюллетени” асосида тузилган. Марказий банкнинг расмий сайтида (<http://www.cbu.uz>) жойлаштирилган.

16. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида.

17. Жаҳон банки маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган <https://databank.worldbank.org/reports>.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МОЛИЯ ИНСТИТУТЛАРИДА БИЗНЕС-ТАҲЛИЛ ИНСТРУМЕНТЛАРИНИ АМАЛДА ҚЎЛЛАШ ВА БИЗНЕС-ТАҲЛИЛЧИНИНГ ЎРНИ ВА ЯНГИ ШАРОИТДА ҚАНДАЙ МУВАФФАҚИЯТ ҚОЗОНИШИ МАСАЛАЛАРИ

Ризақулов Нурали Садриддинович -
“Асакабанк” акциядорлик жамияти
Бошқарув раиси маслаҳатчиси

Аннотация: Махсус мақолада Ўзбекистонда бизнес-таҳлил инструментларини амалда жорий этишнинг аҳамияти муҳокама қилинади. Айниқса молия институтларида бу ихтисосликка эҳтиёж бор. Бу бизнес-лойиҳаларни муваффақиятли амалда оширишга ёрдам беради. Бундан ташқари, ушбу мақола бизнес-таҳлилчининг роли ва ҳозирги пандемия ҳолатида қандай муваффақият қозониш масаласини муҳокама қилишда иштирок этади.

Калит сўзлар: тадбиркорликни тарғиб қилиш ва камбағалликни қисқартириш, молиявий саводхонлик, молиявий институтлар, бизнес лойиҳалар, бизнес таҳлил инструментлари.

ПРАКТИЧЕСКОЕ ВНЕДРЕНИЕ БИЗНЕС АНАЛИТИЧЕСКИХ ИНСТРУМЕНТОВ В ФИНАНСОВЫХ ИНСТИТУТАХ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И РОЛЬ БИЗНЕС АНАЛИТИКА И ЗАДАЧИ КАК ДОБИТЬСЯ УСПЕХА В НОВЫХ НЫНЕШНИХ УСЛОВИЯХ

Ризақулов Нурали Садриддинович -
Советник председателю Акционерное
общество “Асакабанк”

Аннотация: В данной статье будет обсуждаться важность практического внедрения инструментов бизнес-аналитики в Узбекистане. Эта специализация крайне необходима, особенно в финансовых учреждениях. Он будет способствовать успешной реализации бизнес-проектов. Помимо этого, этот документ должен быть вовлечен в обсуждение роли бизнес-аналитика и того, как добиться успеха в текущем случае пандемии.

Ключевые слова: продвижение предпринимательство и снижение бедности, финансовая грамотность, финансовые институты, бизнес проекты, техники бизнес аналитики.

PRACTICAL IMPLEMENTATION OF BUSINESS ANALYTICAL TOOLS IN THE FINANCIAL INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND THE ROLE OF BUSINESS ANALYST AND ISSUES HOW TO SUCCEED IN THE NEW NORMAL CONDITIONS

Rizakulov Nurali Sadriddinovich -
Advisor to the Chairman
of the Joint-Stock Company “Asakabank”

Abstract: Particular article shall discuss the importance of practical implementation of business analytical tools in Uzbekistan. There is an imperative need for this specialization especially in the financial institutions. It shall contribute successfully deliver business projects. Apart from this, this paper shall be involved in the discussion of role of the business analyst and how to succeed in the current pandemic case.

Key words: promoting entrepreneurship and reducing poverty, financial literacy, financial institutions, business projects, business analytical techniques.